

VÝKLADOVÝ SLOVNÍK POJMŮ

accountability

osobní a institucionální odpovědnost, skládání účtů

Vládní politika či koncept řízení, při jejichž uplatňování (1) politici a veřejní činitelé jsou povinni pravidelně odpovídat na dotazy vztahující se k jejich činnosti a (2) jsou činěni odpovědnými za výkon moci, která jim byla svěřena. Pro efektivní „odpovědnost“ je nezbytné jasně vymezit její hranice a důsledně je dodržovat. Opatření této politiky by měla zohlednit tři oblasti: odpovědnost koho, odpovědnost za co a odpovědnost komu. V zájmu zajištění odpovídajícího „skládání účtů“ je nutné, aby se daly smysluplně předvídat důsledky vykonávané činnosti. Ve veřejném sektoru „osobní odpovědnost“ jednotlivých úředníků a jejich „skládání účtů“ – ať již vůči své organizaci, či vůči vnějším kontrolním orgánům – má nejčastěji formu sledování způsobu vynakládání peněz ve vazbě na dosažené výsledky. V demokratickém systému je také klíčová všeobecná „odpovědnost“ ministrů vůči parlamentu a celé veřejnosti.

accounting

účetnictví

Teorie a systémy organizování a shromažďování informací o finančních a ekonomických činnostech. Dobré účetní systémy mají zásadní význam pro rozpočtové řízení, odpovědnost za finanční výsledky a efektivní rozhodování. *Viz také „accounting basis“ a „accounting system“.*

accountig basis

účetní základ

Účetní základy či báze jsou definovány v IFAC (2000) (Mezinárodní federace auditorů a účetních znalců) jako „soubory účetních principů, které pro účely finančního výkaznictví stanovují, kdy mají být dopady jednotlivých transakcí či událostí zachycovány. Účetní základ se vztahuje k času, kdy byly transakce provedeny, bez ohledu na jejich podstatu.“ Existuje mnoho variant základů účetnictví. Ve spektru účetních základů čiází rozeznává IFAC dvě základní výchozí referenční báze (báze vycházející z peněžních toků a báze akruální) a jejich modifikace. V účetním systému na bázi peněžních toků se evidují (pokladní) operace a další případy jenom tehdy, když se uskuteční příjem nebo výplata peněz. V účetních systémech na akruálním základě se rozeznávají transakce a operace ve fázích, kdy se hodnota vytvoří, transformuje, směňuje, prodá nebo zničí; jsou tedy zachycovány všechny ekonomické toky (nejenom hotovost). Určité modifikace pokladního základu (či sledování peněžních toků) sledují na jedné straně příjmy a na druhé straně výdaje, k nimž se váže závazek vzniklý v rozpočtovém roce; proto je zavedeno specifické tzv. dodatkové období po konci roku, ve kterém se platby, které se váží k závazkům starého rozpočtového roku, zachytí a vykáží jako příjmy a výdaje starého roz-

počtového roku. Naopak podle určitých modifikací akruální metody se dlouhodobý hmotný majetek účetně vypořádává v momentě nákupu.

accounting controls

účetní kontrola

Postupy a dokumentace týkající se ochrany majetku, řízení a zaznamenávání finančních transakcí a spolehlivosti finančních výkazů. Jsou často založeny na standardech, které vydává ministerstvo financí nebo nejvyšší kontrolní úřad; tyto standardy zajišťují srovnatelnost účetní praxe na všech ministerstvech a shodu s národními a/nebo mezinárodními konvencemi.

accounting system

účetní systém

Soubor účetních postupů, vnitřních kontrolních mechanismů, hlavních knih a účtové osnovy, které jsou používány pro správu, zachycení a vykazování finančních transakcí. Systémy by měly zahrnovat konkrétní formu podvojného principu zachycování operací. Měly by zachytit všechny fáze průběhu plateb a příjmů, které jsou potřebné k rozlišení účetních transakcí, integrovat účty aktiv a pasiv s účty provozními a spravovat záznamy v takové formě, aby bylo možné provést audit.

accounts payable/receivable

účty závazků/pohledávek

Peníze, které dlužíme dodavateli nebo které dluží odběratel nám.

accrual accounting

akruální účetnictví

Viz „*accounting basis*“.

accrual-based budget (accrual budgeting)

rozpočet na akruálním základu (akruální rozpočtování)

Tento pojem lze interpretovat dvěma způsoby: (1) rozpočtové dokumenty, které zahrnují vedle ukazatelů schválených výdajů na pokladním základě i informace z akruálního účetnictví; (2) rozpočtové výdaje schvalované na stejných principech jako akruální účetnictví – např. rozpočtují a schvalují se i odpisy. Ve Velké Británii je akruální účetnictví/rozpočtování označováno jako *resource* (zdrojové) účetnictví/rozpočtování.

acquis communautaire

Zahrnují celý soubor legislativy Evropských společenství, která byla během uplynulých 40 let shromážděna a upravována. Zahrnují zakládací Římské smlouvy revidované Jednotným evropským aktem a Maastrichtskou a Amsterdamskou smlouvu, dále všechna nařízení a směrnice schválené Radou EU a rozhodnutí Evropského soudního dvora.

activity

činnost

V terminologii výdajové klasifikace je činnost chápána jako část programu, u níž lze definovat specifické cíle a výstupy. Takové členění usnadňuje měření a řízení výkonu.

activity-based costing (ABC)

nákladová kalkulace na bázi činností

Přístup stanovení nákladů, který řeší zejména problém rozdělení režijních nákladů. ABC se na rozdíl od tradičního postupu rozvrhování nákladů na základě arbitrárně stanovené rozvrhové základny snaží spíše identifikovat hlavní příčiny růstu jednotlivých kategorií režijních výdajů.

administrative control

administrativní řízení

Nefinanční postupy a dokumenty ministerstev, které zajišťují shodu s pravidly upravujícími:

- jmenování, služební postup, odměňování, disciplinární řízení,
- veřejné výběrové řízení (podávání nabídek, veřejné nabídkové řízení, řízení zakázek atd.),
- stejné příležitosti pro minoritní skupiny,
- řízení informačních toků,
- příspěvky na rekreaci a kulturu.

Agenda 2000

Jednotný rámec, ve kterém Evropská komise nastínila širší perspektivu budoucího vývoje EU a její politiky po r. 2000, dopad rozšíření na EU jako celek, názory na žádosti o vstup z kandidátských zemí a budoucí finanční rámec na období 2000–2006.

aid-in-kind

výpomoc poskytovaná ve formě věcného plnění

Toky zboží a služeb, které nejsou vázány na povinnost úhrady penězi nebo dluhovými nástroji. V některých případech jde o tzv. „zbožovou výpomoc“ (například ve formě obilí), která se prodá a utržené peníze se převedou do rozpočtu. Obvyklejší praxí je použít pro transfer peněz speciální fond.

allocative efficiency

efektivnost alokace, alokační efektivnost

Vztahuje se ke schopnosti vlády umísťovat zdroje a vybírat programy a projekty v souladu s vládními cíli. V ekonomické teorii se alokační efektivnost nazývá také „paretovskou efektivností“; jde o takovou alokaci omezených zdrojů mezi jednotlivé činnosti, kdy v alokaci zdrojů není možná žádná změna z hlediska množství nebo druhů vládou zajišťovaných statků, která by vedla ke zlepšení postavení některého z jejich uživatelů, aniž by došlo ke zhoršení postavení alespoň jednoho uživatele jiného.

allotment

rozpis/limit schválených výdajů

Buď synonymum pro „*apportionment*“, nebo určitá fáze v postupu rozdělování rozpočtových prostředků mezi jednotlivé výdajové subjekty. Viz také „*apportionment*“.

apportionment

limity schválených výdajů

Autorizace výdajů či rozdělení rozpočtových prostředků výdajovým ministerstvům a dalším výdajovým jednotkám zpravidla z ministerstva financí. To výdajovým subjektům umožní učinit závazek či použít rozpočtové prostředky v daném časovém období a v rámci schválených rozpočtových ukazatelů nebo obojí. Viz také „*warrant*“.

appraisal

vyhodnocení/ocenění

Vyhodnocení detailů návrhů politik nebo investičních projektů na základě rozboru a ocenění jejich ekonomických, finančních a jiných přínosů. Vyhodnocení politik/projektů se občas nazývá hodnocení *ex ante* (*ex ante evaluation*).

appropriation

schválený ukazatel rozpočtu, výdajový příděl

Vztahuje se k oprávnění, kterým zákonodárci formou zákona udělují exekutivě právo použít veřejné prostředky do schválené výše a na schválený účel. Roční ukazatele rozpočtu jsou dány zákonem o ročním rozpočtu nebo jsou v některých zemích schvalovány samostatným zákonem, který v rámci schváleného rozpočtu upravuje samostatně výdajovou stranu. Občas jsou přijímány i „dodatečné“ rozpočty, které následují po schválení ročních rozpočtů v těch případech, že schválený roční rozpočet nezajišťuje dostatečné prostředky pro splnění stanoveného účelu. Termín „stálý“ ukazatel rozpočtu (*standing appropriation*) je někdy užíván k definování oprávnění přesahujícího rámec jednoho rozpočtového období podle zvláštní legislativy (např. zákony o sociálním zabezpečení). Ve většině zemí musejí mít agentury a ministerstva ještě i specifické oprávnění (*apportionment*, *allotment* nebo *warrant*) k tomu, aby na základě schváleného rozpočtového výdaje opravdu mohly učinit platební závazek.

arrears

nedoplatky

Splatné částky, které nebyly zaplacený nebo přijaty v den stanovený ve smlouvě nebo v den odpovídající normálním platebním podmínkám v obchodních styku. Nedoplatky mohou vzniknout tehdy, když ministerstva/vládní agentury nezaplatí včas faktury splatné dodavatelům, dlužné platy, dávky nebo náklady dluhové služby. Daňové nedoplatky jsou vyměřené, ale včas nezaplacené daně.

assets

aktiva

Majetek, který si uchovává v čase hodnotu a na který institucionální jednotky uplatňují vlastnická práva (individuálně nebo kolektivně) a z jehož držení nebo užívání po danou dobu mohou plynout eko-

nomické výhody. „Hmotný“ majetek může být buď finanční (např. hotovost nebo vládní cenné papíry), nebo fyzický (např. budovy, silnice, národní parky atd.). Aktiva mohou být také „nehmotná“, např. autorská práva nebo práva na těžbu nerostů.

attestation audit

Viz „audit“.

attribution

přiřazování

Rozhodování o tom, nakolik lze výsledek přisoudit spíše opatřením politiky a výdajovému programu vlády než jiným vlivům. Jde o jeden z nejnáročnějších úkolů hodnotící zprávy.

audit

audit (kontrola ex post)

Odborné přezkoumání souladu z právního i finančního hlediska nebo činnost vyplývající z požadavků na řízení (interní audit) nebo činnost vnějšího kontrolního úřadu nebo jakéhokoli jiného nezávislého auditora za účelem naplnění povinnosti vyplývající ze statutu organizace (externí audit). Konkrétním úkolem interního auditu je monitorovat kontrolní funkce systému řízení a podávat zprávy nejvyššímu vedení o slabinách, včetně návrhu na zlepšení. Rozsah působnosti auditů se může velmi lišit, stejně jako jejich terminologie. Na základě auditorských standardů připravených Mezinárodní organizací nejvyšších kontrolních institucí (INTOSAI) zahrnuje:

1. finanční audit (pravidelný audit):

- ověření zahrnující kontrolu a hodnocení finančních výkazů a vydání výroku k účetní uzávěrce a zprávě o hospodaření
- ověření odpovědného jednání příslušné jednotky z hlediska finančních hospodaření vládní administrativy jako celku
- audit finančních systémů a transakcí včetně hodnocení souladu s příslušnými zákony a nařízeními
- audit interní kontroly a funkcí interního auditu
- audit řádnosti a správnosti administrativních rozhodnutí pořízený uvnitř auditovaného subjektu
- informování o dalších záležitostech, které vyplynuly z nebo ve vztahu k auditu, které Nejvyšší kontrolní úřad považuje za nutné přiložit

První dvě položky jsou obvykle nazývány *attestation audit*. Třetí a pátá položka jsou nazývány *compliance audit*.

2. výkonový audit (protihodnota za peníze):

- audit hospodárnosti administrativních aktivit podle platných administrativních principů a předpisů a politik řízení
- audit efektivnosti využívání lidských, finančních a jiných zdrojů zahrnující kontrolu informačních systémů, hodnocení výkonu a pravidel jeho sledování a hodnocení a postupů následně provedených auditovanou jednotkou k nápravě zjištěných nedostatků
- audit efektivnosti výkonu ve vztahu k dosažení cílů auditované jednotky a audit skutečně dosažených výsledků činnosti ve srovnání s výsledky zamýšlenými

audit finding

závěry auditu

Popis skutečnosti. Nálezy auditu dostáváme ze srovnání mezi tím, „co by mělo být“, a tím, „co je“.

audit risk

riziko auditu

Riziko, že auditor svými postupy neodhalí skutečnosti, jejichž odhalení by si v opačném případě vyžádalo, aby auditor zprávu změnil.

audit sampling

výběrový audit

Audit uplatňovaný na vzorku populace vztahujícím se k předmětu auditu místo auditování celé populace.

balance sheet

rozvaha

Finanční přehled, který vykazuje hodnotově stav aktiv a pasiv v držení jednotky k určitému okamžiku. Rozvaha je zpravidla sestavována na začátku a na konci účetního období. Rozvaha shrnuje počáteční stavy, aktivní a pasivní obraty a konečné zůstatky; je zpravidla požadována od každé jednotky či fondu fungujících v rámci vládního účetního systému. V praxi však jen málo vlád připravuje takové výkazy o své finanční pozici, které by mohly být pravdivě označeny za úplné rozvahy pokrývající všechna aktiva a pasiva. *Viz také „net worth“.*

baseline budget

výchozí varianta rozpočtu

Jde o výchozí variantu návrhu rozpočtu sestavenou za předpokladu neměnnosti politik; zajišťuje rozpočtové prostředky na současné programy a probíhající politiky upravené o inflaci, jednorázové výdaje, mandatorní a nárokové výdaje tak, jak vyplývající ze změny demografických podmínek; představuje východisko pro projednávání zvýšení, popř. snížení výdajů v průběhu přípravy státního rozpočtu. V užším a konzervativním smyslu se zahrnuje do výchozí varianty návrhu rozpočtu pouze současná úroveň nákladů na činnosti vládních institucí, náklady pokračujících programů upravené o inflaci, právně založené nároky, jednorázové výdaje a celoroční rozpočtový dopad rozhodnutí přijatých v průběhu běžného roku. Navíc můžeme brát v úvahu i úroveň zajišťovaných služeb a pak výchozí varianta rozpočtu může zahrnovat i změny v objemu a struktuře uživatelů různých programů (př. školních dětí atd.).

below-the-line-items

položky pod čarou

Položky, které nejsou příjmy nebo výdaji daného rozpočtového období, ale mohou být použity k financování vzniklého vládního deficitu.

benchmarking

srovnávání pomocí referenčních ukazatelů

Metody a postupy sloužící ke srovnání jedné organizace s jinou jako způsob zlepšení výkonu organizace. Postupy spočívají ve zkoumání a srovnávání procesů a aktivit, při nichž se vstupy mění na výstupy. Použitím referenčních výkonových ukazatelů se srovnávají aktuální výkony organizací.

budget

rozpočet

Dokument/y, který/é zahrnuje/í plán budoucích finančních aktivit vlády nebo vládních organizací. Rozpočet je zpravidla připravován ročně a obsahuje zprávu o vládou navržených výdajích, příjmech, výpůjčkách a dalších finančních transakcích v následujícím roce, resp. i na další 2 až 3 roky. Rozpočet je ve většině zemí připravován na pokladní bázi. Je předkládán parlamentu, který výdaje potvrdí schválením buď rozpočtového zákona, nebo zákona o výdajích, který je v souladu s rozpočtovými návrhy.

budget examination

posouzení rozpočtových požadavků

Proces kontroly rozpočtových požadavků jednotlivých ministerstev a rozpočtových organizací pracovníky ministerstva odpovědného za státní rozpočet; v jeho průběhu jsou požadavky na rozpočet analyzovány, zpracovávají se alternativní řešení, závěry a doporučení.

budget formulation

příprava rozpočtu

Kroky a postupy přípravy rozpočtu vlády počínaje předběžnými analýzami a prognózami přes předkládání rozpočtových požadavků jednotlivými ministerstvy a dalšími vládními orgány, posouzení a rozhodnutí až k oficiálnímu předložení návrhu rozpočtu zákonodárnému orgánu.

budget request

rozpočtové požadavky

Viz „*estimates submission*“.

budget year

rozpočtový rok

Období, pro které parlament schvaluje roční výdaje a další rozpočtové operace. V mnoha rozpočtových systémech mohou skutečné výdaje, závazky, dodávky zboží a služeb a platby vztahující se k vládním výdajovým programům přesáhnout roční rozpočtové období, pro které byly původně určeny.

budgetary documents

rozpočtové dokumenty

Sada dokumentů předkládaná parlamentu s rozpočtem. Kromě návrhů vztahujících se k vládním výdajům, příjmům a výpůjčkám mohou rozpočtové dokumenty obsahovat zprávu o ekonomickém a finanč-

ním kontextu rozpočtových návrhů, cíle vládní hospodářské politiky a střednědobé makroekonomické prognózy a některá vysvětlení vládních programů a činností financovaných rozpočtem.

budgeting

rozpočtování

Proces, ve kterém vláda nebo vládní organizace plánují svoje budoucí výdaje, příjmy, výpůjčky a další finanční aktivity.

capital (capital assets)

kapitál, dlouhodobá aktiva

Zásoba fyzických nebo finančních aktiv. Viz také „*gross fixed capital formation*“ a „*non-financial assets*“.

capital account

kapitálový účet

Viz „*capital expenditure*“.

capital budget

kapitálový rozpočet

Viz „*capital expenditure*“.

capital charge

poplatky za užívání dlouhodobého majetku

Ve velmi malém počtu zemí (např. na Novém Zélandu) je užívání dlouhodobého hmotného majetku (aktiv) ministerstvy/vládními agenturami zpoplatňováno. Odvádění poplatků za užívání dlouhodobého hmotného majetku je motivováno snahou o stimulaci výdajových agentur k efektivnějšímu užívání státního majetku. To vyžaduje přiměřený systém účtování a oceňování dlouhodobého majetku.

capital expenditure

kapitálové výdaje

Výdaje na nákup dlouhodobého hmotného majetku nebo půdy, nehmotného majetku, vládních cených papírů a nevojenský, nefinanční majetek v hodnotě převyšující dané minimum a s očekávanou životností více než 1 rok. Kapitálové výdaje jsou často zachyceny v oddělené části (nebo na kapitálovém účtu) rozpočtu nebo ve zcela samostatném rozpočtu kapitálových výdajů. Viz také „*gross fixed capital formation*“.

capital transfer

kapitálový transfer

Přesun vlastnictví majetku (kromě zásob a hotovostí) nebo zrušení závazku věřitelem bez získání finanční protihodnoty. Taková transakce spočívá v přesunu odpovídající hotovosti vztahující se k zís-

kání daného majetku nebo ho podmiňující. Transfer, který není kapitálový, se nazývá běžný. Kapitálové transfery, které provádí vláda, jsou podle GFS 2000 klasifikovány stejně jako jiné úhrady.

cash accounting

účetnictví na bázi pokladních operací (peněžních toků)

Viz „*accounting basis*“.

cash-based budget

rozpočet založený na pokladních operacích

Rozpočtový systém, v němž schválení rozpočtového výdaje současně znamená povolení k provádění plateb do rozpočtem schváleného výdajového limitu.

cash management

řízení pokladních operací

Postup přípravy činností spojených se zpracováváním projekcí hotovostních toků centrální vlády i jednotlivých agentur, s uvolňováním prostředků výdajovým agenturám, s monitorováním pokladních operací a očekávaných platebních požadavků, s emisemi a splácením vládních cenných papírů k financování vládních programů.

central agencies

ústřední orgány

Organizace výkonné moci, které koordinují činnosti rezortních ministerstev/agentur, zadávají jim směry politik a operativně je řídí. Konkrétní postup se v jednotlivých zemích liší, avšak většinou ústřední instituce zahrnují ministerstvo financí; úřad, který přímo odpovídá předsedovi vlády nebo vládě za sledování a koordinaci politiky vlády; ministerstvo nebo úřad odpovědný za přípravu a koordinaci řízení lidských zdrojů ve veřejném sektoru; ministerstvo zahraničních věcí (v případě mezinárodní spolupráce); ministerstvo spravedlnosti (příprava zákonných norem a návrh zákonů).

central bank

centrální banka

Veřejná instituce odpovědná za měnovou politiku, tedy emisi oběživa, řízení devizových rezerv, přijímání vkladů od obchodních bank. Centrální banka také slouží jako věřitel poslední instance a často také zajišťuje služby pro vládu (např. vedení jednotného účtu státní pokladny).

central government

ústřední vláda

Všechny jednotky vlády, které mají pravomoc nad celým územím státu. Obvykle bývá ústřední vláda odpovědná za takové činnosti, jež se dotýkají státu jako celku: obrana, zahraniční politika a vztahy s mezinárodními institucemi, určitý okruh zákonodárných, výkonných a soudních funkcí, zajišťování dalších veřejných služeb jako například zdravotní péče a vzdělávání. Netržní a neziskové organizace kontrolované a převážně financované ústřední vládou jsou rovněž vykazovány v rámci ústřední vlády. Viz také „*general government*“, „*local government*“, „*state government*“, „*subnational government*“.

centre of government

centrum vlády, úřad vlády

Výraz „centrum vlády“ v tomto případě zahrnuje veškeré jednotlivce nebo organizace, které jsou servisními složkami pro premiéra a kabinet.

certification

ověření

Viz „*verification*“.

chart of accounts

účetová osnova

Třídění všech transakcí a účetních případů (platby, příjmy, odpisy, ztráty atd.) podle jejich ekonomické, právní a účetní povahy. Vymezuje strukturu hlavních účetních knih vedených účtárnami vládních institucí.

cheques issued

vydané šeky

Etapa výdajového procesu, ve které pokladna či platební útvary ministerstev vydávají platební nástroje, které se zasílají dodavatelům zboží a služeb jako forma platebních úhrad za obdržené zboží a služby. V některých zemích, které nemají rozvinutý bankovní sektor, se nemohou vydávat jednotlivé šeky a platební příkazy; vznik nároku na přímé proplacení pak představuje předložení dokladu o akceptaci dodávky pokladně. Vláda pak často sleduje výdaje na bázi vydaných šeků či platebních příkazů.

cheques paid

proplacené šeky

Etapa výdajového procesu, ve které jsou šeky vystavené vládou předkládány bankám; dochází k jejich úhradě a současně se zaznamená debetní operace na bankovních účtech pokladny nebo ministerstva/agentury vlády. Vládní výdaje se často promítají do stavu bankovních účtů debetem při proplacení šeků.

closed accounts

závěrečné účty

Hlavní výkazy o konečných rozpočtových výstupech zpracované nejvyšším kontrolním úřadem nebo jinou účetní či auditorskou organizací poté, kdy dojde k ukončení rozpočtového období. Závěrečné účty mohou být účty pokladního plnění ročních příjmů a výdajů (s dodatkovým obdobím nebo bez něj) nebo to mohou být akruální účty zachycující rovněž předpis závazků na úkor budoucích výdajů a předepsané, ale nevybrané daňové příjmy, stejně jako převody příjmů a výdajů z předchozích let.

commitment

závazek

V účetnictví závazek představuje stupeň výdajového procesu, kdy již existuje smlouva nebo jiný druh právně závazné dohody, které se obvykle týkají budoucí dodávky zboží nebo služeb. Rozvahově se záva-

zek (ve smyslu *liability*) projeví až při skutečné dodávce dané položky, avšak vláda je smluvně vázána (ve smyslu *committed*) již v okamžiku uzavření smlouvy či podání závazné objednávky. Ně-ktelé rozpočtové systémy považují závazek za část výdajového cyklu; tento závazek se ovšem liší od termínu závazek používaného v účetnictví (např. výhrada vůči výdaji nebo fáze ověřování). Výraz závazek se také používá v ještě obecnější formě v tom smyslu, že vláda učiní ve svém prohlášení jasný slib.

complementary period

dodatkové období

Doba po ukončení rozpočtového roku, během níž se splatné příjmy a neuhrazené výdaje a závazky patřící do minulého období zachycují mimo účty započatého nového rozpočtového období. To může trvat až několik měsíců; v některých zemích se používá tzv. dodatkové období, které může trvat až 30 nebo 60 dní po uzavření rozpočtového roku. Platby provedené během dodatkového období, které se vztahují k minulému roku (závazky nebo dodávky), se považují za výdaje tohoto roku. Některé státy považují proplacené i neproplacené platební příklady za výdaje provedené v průběhu přechodného období.

compliance audit

audit souladu

Viz „*audit*“.

comprehensiveness

úplnost

Úplnost rozpočtu znamená, že rozpočet musí zahrnovat veškeré výdaje, příjmy a výpůjčky a další vládní finanční operace. Vytváří se tak rámec pro spolehlivé hodnocení konkurujících si vládních politik, efektivní rozpočtového plánování a plnění rozpočtu.

concession

koncese

Jde o formu spolupráce mezi veřejným a soukromým sektorem. Koncese může mít řadu právních názvů a charakteristik odpovídajících legislativě daného státu. V obvyklém případě přebírá smluvní strana riziko při zajišťování určitých služeb, a to většinou za významný podíl na příjmech pocházejících od uživatelů těchto služeb, kteří bývají povinni za služby zaplatit jedné nebo druhé smluvní straně. Evropská komise považuje za koncese také smlouvy, jimiž veřejná instituce zmocňuje třetí stranu, aby na její účet uskutečnila infrastrukturní projekt nebo zajistila jiné služby, a v nichž se třetí strana zavazuje převzít provozní riziko projektu. Viz také soukromé dodávky veřejných služeb (*contracting out*).

consolidated accounts

konsolidované účty

Viz „*consolidation*“.

consolidated fund

konsolidovaný fond

Hlavní fond, do kterého se soustřeďují veškeré příjmy a z něhož se platí veškeré výdaje, pokud zákon nestanoví jinak; je ekvivalentem jednotného účtu státní pokladny. Výrazu se užívá v mnoha zemích Commonwealthu. Viz také „*general fund*“.

consolidation

konsolidace

Postup, při němž dochází k vyloučení vzájemných přerozdělovacích operací mezi různými ministerstvy/agenturami/jednotkami a jinými složkami vlády tak, abychom získali nezkreslenou informaci o celkových objemech všech vládních transakcí provedených pouze vůči zbytku ekonomiky.

consumption of fixed capital

spotřeba fixního kapitálu

Snížení hodnoty fixního kapitálu během rozpočtového období v důsledku fyzického opotřebení, běžného zastarávání nebo zničení. *Viz také „depreciation“.*

contestability

zpochybnění

Akt, který zajistí, že se současně používaná politika vlády stane předmětem zkoumání a hodnocení.

contingency fund or reserve

rezervní fond nebo rezerva

Oddělený fond nebo rozpočtová položka vyčleněný/á z celkového objemu rozpočtu a představující neúčelovou rezervu, které bude využito později k financování dopadů neočekávaných změn vnějších podmínek. Ve střednědobém rozpočtování se rezervy využívají k tomu, aby se v rozpočtu zajistil dostatečný manévrovací prostor a nedocházelo nadměrně k předčasnému přijímání výdajových závazků; potřeba rezerv roste s délkou rozpočtového horizontu.

contingent liability

podmíněné závazky

Závazky, které sice již existují, avšak jejichž doba splatnosti a částka zatím nejsou s jistotou známé. Nejde tedy o skutečné závazky a navíc může, ale nemusí dojít k jejich realizaci.

contracting out

soukromé dodávky veřejných služeb

Dohoda, kterou uzavírá ministerstvo nebo agentura s externím soukromým dodavatelem veřejných služeb. Obchodní vztah většinou zahrnuje výstavbu rozsáhlé infrastruktury a také její využívání soukromým investorem, který má určitý počet let právo na příjmy z ní plynoucí. Existuje několik druhů takových kontraktů – *Build Operate and Transfer* (BOT – postav, provozuj a převed'), *Build Lease Transfer* (BLT – postav, pronajmi, převed'), *Build Own and Operate* (BOO – postav, vlastní a provozuj), *Design Build Finance and Operate* (DBFO – navrhni, postav, financuj a provozuj); případně jde o udělení koncese.

control

kontrola

Viz „financial control“, „internal (management) control“.

Copenhagen criteria

Kodaňská kritéria

Jde o kritéria schválená v roce 1993 Radou Evropy, která musejí splnit státy kandidující na vstup do EU. Státy musejí prokázat dostatečně pevné postavení institucí zaručujících demokracii, právní systém, respektování lidských práv a národnostních menšin, fungující tržní ekonomiku a dostatečnou schopnost vyrovnat se s konkurenčními tlaky v rámci trhu EU. Kandidátské země musejí také být schopny přijmout závazky vyplývající z členství v EU, pokud jde o její cíle v rámci politické, ekonomické a měnové unie.

corporate governance

správa obchodních společností

Pravidla a postupy, které zajišťují, že společnost je řádně a efektivně řízena, čímž se také rozumí, že ředitelé a zaměstnanci se chovají v souladu se zákonem a obecně uznávanými pravidly.

corruption

korupce

Existují různé formy a definice korupce. Nejobecnější z nich říká, že jde o „zneužití veřejné nebo soukromé pozice k přímému nebo nepřímému získání osobního zisku“.

cost driver

nositel nákladu

Jakýkoliv faktor, který se podílí na změně nákladů na činnost nebo výstup.

cost-benefit analysis

analýza nákladů a přínosů

Analýza, která v peněžních jednotkách porovnává náklady a přínosy (např. volný čas nebo dopady na životní prostředí), které vždy nemusejí mít svoji tržní hodnotu. Analýza nákladů a přínosů kombinuje tři po sobě jdoucí kroky: (1) určení cílů a alternativní způsoby jejich dosažení, (2) rozbor dosažených změn ve formě přírůstků při použití daného alternativního postupu a bez něj a (3) srovnání nákladů a přínosů jednotlivých návrhů.

cost-effectiveness analysis

analýza nákladové efektivity

Druh analýzy, který se používá při posuzování projektů nebo programů, jejichž výstupy nebo výsledky jsou podobné. Užívá se při porovnávání alternativních projektů nebo programů, u nichž je možné většinu výstupů určit, ale ne ocenit. Ukazatele nákladovosti zahrnují náklady na jednotku výstupu nebo počet jednotek výstupu na jednu jednotku vstupu. Analýza má za cíl určit nejméně nákladný způsob dosažení požadovaného záměru. Viz také „*least-cost analysis*“.

cost recovery

úhrada nákladů

Viz „*user charges*“.

council of ministers

rada ministrů, vláda

Hlavní orgán rozhodující o vládních politikách; předsedá mu premiér a skládá se z některých ministrů (v mnoha zemích jde o všechny ministry). Rada se obvykle schází nejméně jednou týdně. Konkrétní úkoly obvykle vykonávají jednotlivé výbory. V některých zemích se rada ministrů nazývá kabinet, v jiných ministerský kabinet nebo jednoduše vláda.

current account

běžný účet

Příjmy (včetně dotací) a výdaje (včetně úroků), které nejsou kapitálovými operacemi.

current expenditure

běžný výdaj

Výdaj, který nelze považovat za kapitálový výdaj ani za kapitálový transfer. Viz také „*capital expenditure*“ a „*capital transfer*“.

current transfer

běžný transfer

Viz „*capital transfer*“.

debt management

řízení dluhu

Co nejefektivnější řízení dluhového portfolia veřejného sektoru s cílem dosáhnout co nejmenších nákladů vynakládaných vládou na obsluhu dluhu. Dluhový management může být svěřen zvláštnímu odboru ministerstva financí, státní pokladně nebo agentuře podléhající ministru financí.

decentralisation

decentralizace

Převod pravomocí na nižší úroveň vlády, které jsou na ústřední vládě relativně nezávislé. Tímto převodem dojde k posílení jejich rozhodovacích pravomocí, nejedná se však vždy také o finanční nezávislost.

deconcentration

dekoncentrace

Převod pravomocí z ústředních ministerstev na regionální organizace nebo na agentury s větší mírou samostatnosti tak, aby byly blíže občanům; zůstávají však součástí ústřední vlády.

deficit/surplus

deficit/přebytek

Existuje několik způsobů vymezení deficitu:

- Deficit (nebo přebytek) je definován nařízením Evropské rady, která navazují na Maastrichtskou smlouvu a Amsterdamskou smlouvu, a to jako čisté výpůjčky (nebo půjčky) sektoru vlády jako celku tak, jak to odpovídá ESA95.
- Deficit vymezený na bázi peněžních toků (či pokladní bázi), jak je definován v metodice GFS 1986, se rovná skutečným pokladním výdajům plus „půjčkám minus splátky“ minus pokladní příjmy minus přijaté dotace od vyšších úrovní vlády. Na rozdíl od Maastrichtské a Amsterdamské smlouvy zahrnuje tento deficit pouze pokladní operace a „nad čarou“ (výraz používaný v národních účtech pro odlišení skutečných a financujících operací) se objevují i transakce, které se podle SNA93 a ESA95 považují za financující (např. prodej majetkových podílů v rámci privatizačních programů.)
- Deficit na bázi závazků se stanoví jako deficit na bázi peněžních toků plus čistý přírůstek nedoplatků nebo jako výdaje ve fázi ověřování (dosud nezaplacené faktury) plus „půjčky minus splátky“ minus příjmy (na bázi peněžních toků). Takto vykazovaný deficit nesmí zahrnovat závazky vyplývající z dosud neuskutečněných objednávek a víceleté závazky.

departmental enterprise

ministrské zařízení

Výrobní nebo obchodní jednotka nezapsaná v obchodním rejstříku, která (1) má úzkou vazbu na ministerstvo/agenturu, (2) obvykle hospodaří s výsledkem běžného hospodaření (kladným či záporným) nevelkého rozsahu a (3) jejíž hlavní činnost spočívá v zajišťování zboží a služeb pro vládní instituce nebo veřejnost, avšak (4) jejíž činnost má pouze malý rozsah.

depreciation

odpisování

Snižování hodnoty aktiv v čase tak, jak dochází k jejich fyzickému opotřebením nebo k zastarávání. V aktuálním účetnictví jsou odpisy rozloženy na celou dobu životnosti aktiva a hodnotu daného aktiva snižují v každém roce. Odpisování používané ve finančním účetnictví, případně způsob užívání pro účely stanovení základu daně, se může lišit od kategorie spotřeba fixního kapitálu, kterou vykazují národní účty, zvláště v období inflace. *Viz také „consumption of fixed capital“.*

discounting

diskontování/odúročení

Metoda porovnávání nákladů a přínosů, které se objeví (mohou se objevit) v různém období. Jedno euro v roce n má současnou hodnotu $1/(1+r)^n$ eura v roce 0, kde r odpovídá „diskontní sazbě“. *Viz také „net present value“ a „internal rate of return“.*

discretionary spending

diskreční výdaje

Zahrnují tu část rozpočtových výdajů, o jejichž výši vláda či parlament každoročně rozhodují; jde např. o bydlení, vzdělání či zahraniční pomoc. Stojí v protikladu k „mandatorním výdajům“, mezi které se řadí položky, které se opírají o zákonnou povinnost vlády zajistit zdroje, a dále tzv. „dlouhodobé“ schválené rozpočtové výdaje, které umožňují realizovat odpovídající platby; např. jde o úroky z vládního dluhu či výdaje v rámci nárokových programů. „Mandatorní“ část rozpočtu je často daleko větší než část, o které se rozhoduje diskrečně (každoročně).

double-entry accounting/bookkeeping

podvojný účetnictví

V systému s dvojitým záznamem každý tok vede ke dvěma ekvivalentním zápisům, kreditnímu a debetnímu. Podle přijaté konvence zvýšení na aktivních účtech a snížení pasiv a čistého jmění jsou debetní operace. Naopak, snížení na účtech aktiv a zvýšení pasiv a čistého jmění jsou kreditní operace. Systém dvojího záznamu umožňuje kontrolu konzistentnosti všech tokových operací a změn stavových veličin.

earmarking

přirázování daní k financování určité činnosti vlády

Přirázování daní představuje praxi, která připisuje výnos určité daně nebo skupiny daní k financování určité vládní činnosti či skupiny činností.

economic classification

klasifikace podle ekonomických druhů

Klasifikace výdajů (či úhrad) a dispozic s majetkem podle ekonomických kategorií, které zdůrazňují ekonomickou povahu transakcí (platy, úroky, transfery apod.). Viz také „*objective-line item classification*“. Z hlediska mezinárodních standardů viz také „*GFS*“.

economy

hospodárnost

Pořizování finančních, lidských a fyzických zdrojů ve vhodné kvantitě, kvalitě a času a za nejmenší náklady.

effectiveness

efektivnost (společensko-ekonomická, účelnost z hlediska společenských cílů)

Míra, v níž programy dosahují očekávaných cílů či výsledků. Efektivnost je nejvýznamnější součást politiky poskytování „protihodnoty za peníze“ daňových poplatníků ve vládním sektoru. Zboží a služby sice mohou být zajišťovány hospodárně a efektivně, pokud ale jejich prostřednictvím nedosáhneme požadovaných výsledků a cílů, došlo k promrhání zdrojů.

efficiency

efektivnost (ekonomická, nákladová)

Vztah mezi zbožím a službami, které byly v rámci programu či prostřednictvím činnosti vytvořeny (*outputs*), a zdroji, které byly při tom spotřebovány (*inputs*). Nákladovost se měří jako náklady na jednotku výstupu.

end outcome

konečné výsledky

Viz „*outcomes*“.

entitlement programme (demand-led programme)

nárokové (poptávkou tažené) programy

Výdajové programy s otevřeným koncem (obvykle jde o transferové či dotační platby), které v případě, že příjemce splňuje všechny zákonné podmínky, zakládají nárok na výplatu transferu či dotace. Rozšířeným příkladem mohou být dávky poskytované v rámci programů sociálního zabezpečení či programů zaměřených na snižování chudoby.

estimates submission

předkládání dodatečných rozpočtových požadavků

Označuje soubor dokumentů předkládaný výdajovými jednotkami ministerstvu financí, jenž obsahuje a vysvětluje dodatečné požadavky na přidělení rozpočtových prostředků.

European Union (EU) Member States

členské státy Evropské unie

Evropská unie vznikala procesem kooperace a integrace, který započal v r. 1951 mezi šesti státy (Belgie, Německo, Francie, Itálie, Lucembursko a Nizozemí). Po téměř padesáti letech a čtyřech vlnách rozšíření (1973: Dánsko, Irsko a Velká Británie; 1981: Rakousko; 1986: Španělsko a Portugalsko; 1995: Finsko a Švédsko) má EU patnáct členských států a připravuje se na páté rozšíření, tentokrát na východ a jih Evropy.

Polsko, Maďarsko, Česká republika, Estonsko, Slovinsko a Kypr zahájily přístupové rozhovory již v r. 1998. Bulharsko, Rumunsko, Slovensko, Litva, Lotyšsko a Malta je zahájily v r. 1999. Dále je kandidátem členství Turecko.

evaluation

hodnocení

Hodnocení programů představuje hloubkové vyhodnocení ekonomických, finančních, sociálních a dalších efektů vyvolaných programem nebo navrhovanou politikou. Souhrnná hodnocení se provádějí poté, co program je již nějakou dobu realizován (hodnocení ex post) s cílem zjistit jeho efektivnost a vyhodnotit jeho celkový přínos. Formalizované hodnocení se obvykle provádí v průběhu realizace programu (průběžné hodnocení) s cílem zlepšit jeho efektivnost.

evaluation design

metoda a způsob hodnocení

Logický modelový postup, jehož použití v hodnotící studii umožní činit závěry o výsledcích programu. Současně s volbou metody musí realizátor studie stanovit i typ informací, které bude použití navrhované metody vyžadovat, a typ analýzy, který bude na jejich základě proveden.

ex ante control (a priori audit)

kontrola ex ante/audit

Provádí se před uvolněním konkrétního výdaje; součástí je prověření obdržených platebních příkazů a podpůrných dokumentů, dále toho, zda transakce byla řádně schválena, zda je legálně a správ-

ně provedena a zda je v souladu se schváleným rozpočtem. Tyto kontroly mohou být zajišťovány institucí na úrovni ústřední vlády či přímo ministerstvem financí nebo rezortním ministerstvem/agenturou.

ex post control (a posteriori audit)

kontrola ex post/audit

Viz „*audit*“.

expenditures

výdaje

Tohoto výrazu se občas nepřesně používá pro pojmenování peněžní úhrady (platby). Přesná definice však říká, že jde o náklad na získání zboží nebo služby bez ohledu na dobu provedení související platby. Výdaje na zboží a službu se objevují již v okamžiku, kdy kupci vznikne závazek vůči prodejci, tedy v okamžiku, kdy buď (a) vlastnictví dané věci či využívání služby přejde z prodávajícího na nového vlastníka, nebo (b) kdy je dodávka zboží nebo služby ukončena podle přání spotřebitele.

expenses

úhrady

V metodice GFS 2000 se výdaje jako „*expenses*“ definují jako tokové operace, které v průběhu účetního období zmenší čisté jmění. Mezi výdajové operace patří odměny zaměstnancům, spotřeba zboží a služeb, spotřeba hmotného majetku, výdaje spojené s majetkem (úroky nebo nájemné), sociální dávky, podpory, dotace a různé další operace jako transfery nevýdělečným organizacím nebo náhrada škody nebo újmy. Za výdajové operace se nepovažuje získání nefinančních aktiv a finanční operace.

external audit

vnější audit

Jde o audit prováděný subjektem vně kontrolované instituce a na ní nezávislým. Jeho cílem je podat přehled a zprávu o účtech dané organizace, o jejích finančních výkazech, o zákonnosti a správnosti jejích operací, o postupech finančního managementu a finančního hospodaření. Subjekty odpovědné za vnější audit vládních aktivit nejčastěji podávají zprávu přímo parlamentu a jejich činnost souvisí s nejvyšším kontrolním úřadem.

external debt

vnější dluh

Dluh vůči nerezidentům dané země.

extra-budgetary funds/accounts (EBF)

mimorozpočtové fondy/účetny

Výraz se obvykle vztahuje k vládním činnostem, které nejsou zahrnovány do ročního rozpočtu. Navíc mimorozpočtové fondy mohou podléhat jinému typu řízení pokladních operací, kontroly a výkaznictví než samotný rozpočet. Existuje mnoho odlišných druhů mimorozpočtových fondů, včetně napří-

klad fondů sociálního zabezpečení, které podléhají jiné právní úpravě, plodinových fondů, které používají podpor určených k pěstování určitých plodin, nebo fondů, jejichž zdroje tvoří daňové příjmy přiřazené k financování konkrétního účelu.

financial audit (regularity audit)

finanční audit (audit správnosti)

Viz „*audit*“.

financial control

finanční kontrola

Prvky vnitřní (nebo manažerské) kontroly, které se vztahují k finančním záležitostem a hospodaření. Viz také „*internal (management) control*“.

financial instrument

nástroj finančního trhu

Jakýkoliv smluvní vztah, který znamená zvýšení finančních aktiv jedné strany a finančních závazků nebo čistého jmění strany druhé.

financial ledger system

systém hlavní účetní knihy

Viz „*general ledger system*“.

financial management

finanční management

Zavedení právních a administrativních systémů a postupů, které ministerstvům a podřízeným agenturám umožňují, aby prováděly svou činnost tak, aby bylo zajištěno správné využití veřejných prostředků podle pravidel poctivosti, účelnosti, efektivnosti a správného nakládání s veřejnými prostředky. Finanční management zahrnuje správu příjmů, řízení a kontrolu vládních výdajů, finanční účetnictví a výkaznictví, pokladní management a v některých případech i řízení aktiv.

financial reporting

finanční výkaznictví

Předkládání finančních informací o dané instituci (vláda nebo rezortní ministerstvo) jiné instituci, která si je vyžádala (parlament, ministerstvo financí). Zahrnuje všechny výkazy a zprávy, které obsahují finanční informace, jež jsou obecně dostupné z finančního účetnictví a používaného systému výkaznictví.

financial statements

finanční výkazy

Účetní výkazy připravené danou institucí, které obsahují údaje o jejím finančním hospodaření a finanční situaci. V případě akruálního účetnictví se vyžaduje vypracování výkazu finanční pozice nebo roz-

vahy, které zachycují celková aktiva, pasiva a čistou hodnotu. Výkaz finančního hospodaření nebo provozní výkaz uvádějí přehled příjmů a výdajů za dané období, výkaz změny čistého jmění vysvětluje pohyb mezi počáteční a konečnou rozvahou. Tyto aktuální výkazy se doplňují výkazem o peněžních tocích. Všechny výkazy musejí obsahovat dostatečně vysvětlující poznámky či potřebné tabulky. Analytický rámec GFS 2000 zahrnuje následující tabulky: „Vládní operace“, která podává přehled o operacích vlády jako celku v průběhu daného období, „Přehled dalších ekonomických toků“, která zachycuje vliv jiných transakcí na vládní finanční situaci, „Rozvahu“ a „Výkaz o zdrojích a použití hotovosti“.

financing

financování

Veškeré transakce s finančními aktivy a pasivy, kterými se financuje běžný deficit nebo umístuje přebytek. V širším smyslu slova pak jde o způsoby, jejichž prostřednictvím vláda získává finanční zdroje na provádění svých programů, projektů a výdajových politik.

fiscal deficit

fiskální schodek (deficit)

Viz „*deficit*“.

fiscal policy rules

pravidla fiskální politiky

Trvalá omezení fiskální politiky, většinou vyjádřená ve formě ukazatele (ukazatelů) hodnocení celkového hospodaření, jako například poměr deficitu ku HDP, poměr dluhu ku HDP. V rámci EU byla taková pravidla začleněna do Maastrichtské a Amsterdamské smlouvy.

fiscal transparency

fiskální průhlednost (transparentnost)

Způsob poskytování informací veřejnosti, konkrétně informací o funkcích a organizaci vlády, jejích ekonomických a fiskálních záměrech a cílech, o finančních výhledech a účtech veřejného sektoru. Jde rovněž o přístup ke spolehlivým, vyčerpávajícím, včasným, přehledným a mezinárodně srovnatelným údajům o činnostech vlády, včetně operací prováděných mimo vládní sektor. Jen tak mohou voliči, zákonodárci i finanční trhy správně posoudit současnou a budoucí finanční pozici vlády.

fiscal year

rozpočtový rok

Období, na které je sestavován pravidelný rozpočet, účetní období, k němuž se vztahují položky příjmů a výdajů, a období, za které se předkládá závěrečný účet. Nepatří sem dodatkové období na počátku nového rozpočtového roku, po které mohou zůstat účty uplynulého roku neuzavřeny.

fixed assets

dlouhodobá hmotná aktiva

Dlouhodobý majetek kromě půdy, minerálních zdrojů, lesního porostu a podobných nereprodukovatelných hmotných aktiv, která jsou využívána při produkci v domácím výrobním sektoru, dále pak jsou

využívána při produkci vládních statků pro civilní účely a poskytovateli neziskových služeb domácnostem. Do dlouhodobých hmotných aktiv patří také rodinné domy, stálé bydlení pro vojenský personál, cvičiště, tažná zvířata a dobytek.

float

závazek ke splatnosti

Šeky vydané, ale dosud neproplacené. Objem závazku se vyjadřuje jako rozdíl mezi šeky vydanými prostřednictvím státní pokladny a již proplacenými částkami, které se objevují na hlavním účtu státní pokladny. O takto zjištěný závazek by se měly upravit celkové výdaje. Někdy se používá výraz „prostředky na cestě“. Termín „float“ se užívá také pro účetní závazky, které ještě nejsou splatné (např. faktury hrazené v nejposlednějším možném termínu před vznikem sankcí ze strany věřitele).

floating debt

neuhrazený dluh

Objem závazků s výjimkou smluvních závazků s pevně stanovenou dobou splatnosti, které se vztahují k dodávkám zboží a služeb, které vláda již obdržela, ale ještě neuhradila. Jde vlastně o nahromaděné neuhrazené faktury. (V některých zemích se tohoto výrazu používá pro nekonsolidovanou část krátkodobého vládního dluhu.)

foreign debt

zahraniční dluh

Viz „*external debt*“.

forward commitments (multi-year commitments)

budoucí závazky (víceleté závazky)

Závazky, které se vztahují k období delšímu než jeden rok (smlouva o budování infrastruktury). Sledování všech skutečných budoucích závazků je podstatné pro správné rozpočtování a kontrolu výdajů. V mnoha zemích se schválené budoucí závazky objevují přímo v rozpočtu.

fraud

podvod

Existuje několik forem projevů nezákonnosti. Pokud jde o výdaje, jedná se o jakýkoliv záměr nebo nedbalost:

- použití nebo předložení falešných, chybných nebo neúplných výkazů nebo dokumentů, které mají za následek nesprávné použití nebo neoprávněné zadržetí prostředků,
- zatajení informace o porušení některé povinnosti, které vedlo ke stejným následkům,
- použití prostředků k jinému účelu než k určenému.

Pokud jde o příjmy, pak lze jmenovat následující záměry nebo nedbalosti:

- použití nebo předložení falešných, chybných nebo neúplných výkazů nebo dokumentů, které mají za následek nezákonné snížení rozpočtových zdrojů,
- zatajení informace o porušení některé povinnosti, které vedlo ke stejným následkům,
- nesprávné použití zákonně nabytého přínosu se stejnými následky.

full costs

plné náklady

Objem všech nákladů, které si program nebo činnost vyžádaly, včetně spotřeby fixního kapitálu, mimořádných výdajů a nákladů, které se k programu váží, avšak které nesl jiný subjekt než ten, který byl odpovědný za program.

functional classification

funkční třídění/paragrafy

Třídění výdajových transakcí a změn ve finančních aktivech podle funkcí vlády. Funkční třídění existuje nezávisle na organizaci nebo jednotce, která činnost či funkci zajišťuje. *Standard Classification of Functions of the Government* (COFOG) připravená OSN se snaží usnadnit mezinárodní srovnávání a sestavení účtů důchodů odpovídající Systému národních účtů (*System of National Accounts – SNA*).

general fund

všeobecný rozpočtový fond

Účet, na který přichází většina daňových příjmů, a zároveň účet, z kterého se hradí většina běžných výdajů na činnost vlády. Jde o opak k přiřazeným příjmům, speciálním fondům, mimorozpočtovým fondům a svěřeneckým fondům. V případě Commonwealthu se všeobecný rozpočtový fond nazývá konsolidovaný fond.

general government

sektor vlády, vládní sektor

Podle Systému národních účtů se „*general government*“ definuje jako seskupení jednotek na jednotlivých úrovních vlády – ústřední, v případě federativního uspořádání i zemských a místních vlád –, a systému sociálního zabezpečení. Za vládní jednotky se považují také ty jednotky, které kromě realizace politik a regulačních funkcí vlády zajišťují veřejné služby pro soukromou i vládní spotřebu a přerozdělují příjmy a bohatství. Hlavním znakem vládní jednotky je schopnost ukládat přímo nebo nepřímo daně a další povinné odvody, pro které nemají jiné sektory přímé „*quid pro quo*“. Viz také „*central government*“, „*local government*“, „*state government*“, „*subnational government*“.

general ledger system

hlavní účetní kniha

Jádro systému zahrnující plnění rozpočtu, účetnictví a finanční výkaznictví. Systém/y, který/é shromažďuje/í údaje o schválených a dodatečných výdajových alokacích, rozpočtových opatřeních, uvolňování prostředků (také *appropriations*, *allotments*, *warrants*, *cash plans*); závazky, odpočet provedených výdajů a platby proti schválenému rozpočtu a uvolněné prostředky. Hlavní účetní kniha zahrnuje samotnou účetní knihu (knihy), dále zaznamenává údaje o příjmech, dluhu a dalších závazcích, finančních aktivech (a také o fyzických aktivech, používá-li se aktuální účetnictví) a další finanční transakce (např. mezi vládními agenturami). Viz také „*government financial management information system*“.

general purpose financial reports

obecné finanční zprávy

Finanční zprávy, které obsahují informace určené k obecnému použití pro širokou veřejnost.

Generally Accepted Accounting Principles (GAAP)

obecně přijímané postupy účtování

GAAP (ve Velké Británii se užívá výrazu „Practice“) jsou účetní koncepty či principy, na nichž se shodly svazy účetních expertů a jiné profesní orgány. V mnoha zemích vláda po poradě s odborníky z oboru účetnictví takové postupy přímo předepisuje. V některých státech EU (např. Francie) se „obecný účetní plán“ považuje za základ účtové osnovy a dalších účetních postupů.

generational accounting

mezigenerační účetnictví

Účetní systém používaný k určení přerozdělovacích prvků obsažených ve vládních politikách ve vztahu k jednotlivým věkovým kohortám žijící populace. To se provádí pomocí výpočtu čisté současné hodnoty daní (zaplacené daně minus přijaté dávky) zaplacených v průběhu celého života jednotlivých generací za předpokladu nezměněné výdajové a daňové politiky. Za generaci se považují všichni muži a ženy (pro obě pohlaví se vzhledem k rozdílnému objemu placených daní a přijatých dávek sestavují různé výpočty) narození v jednom roce. Tato technika je velmi náročná z hlediska vstupních dat a výsledky jsou závislé na velkém množství zjednodušujících předpokladů. Metoda se případně používá jako doplněk pro analýzy udržitelnosti fiskální politiky a mezigeneračního přerozdělování.

goals and objectives

cíle a záměry

Oba termíny se používají k popisu zamýšlených měřitelných výsledků, kterých by mělo být dosaženo prostřednictvím vládních programů a činností. „Záměry“ (*objectives* nebo *general objectives*) informují o širších výsledcích, k jejichž dosažení bude třeba více let a které obvykle vyžadují spolupráci mnoha lidí, různých činností, procesů a mezistupňů. „Cíle“ (nebo *specific objective*) se dotýkají konkrétních výsledků, často přesně měřitelných (čas, náklady, počet, kvalita), kterých lze dosáhnout v kratším časovém období. Často samy o sobě představují mezistupně dosažení široce vymezených záměrů.

governance

správa věcí veřejných

Vykonávání politické moci k řízení státních záležitostí. Spolehlivá správa věcí veřejných musí zahrnovat politickou odpovědnost, svobodu sdružování a veřejné spoluúčasti, odpovídající právní rámec, transparentnost a účinné a účelné řízení veřejného sektoru.

government financial management information systems

informační systémy vládního finančního managementu

Informační systémy, které umožňují ministerstvům/agenturám řídit jejich programy účinně a účelně a v souladu se zákonem. Ve středu takového systému stojí postupy účtování a výkaznictví, jejichž pro-

střednictvím se v hlavní účetní knize zachycují veškeré příjmy a výdaje. Další informace a systémy musejí být považovány za doplňkové a podpůrné a musejí také vyhovovat standardům požadovaným účetnictvím. Manažerské informační systémy tvoří hlavní prvek kontroly; proto samy musejí být účelné a provozované s odpovídajícími náklady. *Viz také „general ledger system“.*

Government Finance Statistics (GFS)

vládní finanční statistika

GFS je publikována Mezinárodním měnovým fondem. Verze z roku 2000 představuje zásadní revizi minulé verze z roku 1986, například ve vztahu k informacím požadovaným na aktuální bázi. Manuál GFS 2000 má být vydán koncem roku 2000 nebo v roce 2001.

grants

transfery, převody

V metodice GFS se za dotace považují dobrovolné běžné nebo kapitálové převody mezi vládními jednotkami, mezi nadnárodními organizacemi a vládou (např. Phare). Také dobrovolný transfer ve prospěch soukromého sektoru nebo soukromé osoby se často nazývá dotace.

gross fixed capital formation

hrubá tvorba fixního kapitálu

Hodnota nového nebo již existujícího majetku nevojenské povahy, pozemků nebo zařízení získaného vládou nebo vyrobeného na její účet snížená o prodej takového majetku. Zahrnuje se pouze majetek, jehož doba životnosti přesahuje jeden rok a jehož pořizovací cena přesahuje danou prahovou velikost. Změny stavu vládních zásob se zahrnují do tvorby kapitálu, ale nikoliv do tvorby fixního kapitálu. Po odečtení spotřeby investičního majetku (odepsaného investičního majetku) se získá údaj o čisté tvorbě fixního kapitálu.

impact

dopad

Termín „dopad“ se často používá jako synonymum k výrazu „výsledek“. Čistý dopad programu pak popisuje výsledky, které programu lze skutečně přiřadit. Nezahrnují se vnější vlivy a k určení čistého dopadu se používají zvláštní hodnotící metody. Analýzy dopadů sledují skutečné přínosy programu nebo výdajové politiky pro jejich okolí (např. studie dopadu na životní prostředí) nebo ukazují, v jaké míře program v současné době poskytuje očekávané přínosy (např. pozorovatelné na skupině příjemců výstupů programu).

imprest fund

zvláštní fond

Fond vedený v pevně dané měně nebo „*petty-cash*“ fond, který tvoří hotovost, vládní šeky nebo prostředky na bankovních účtech, které byly poskytnuty zálohově a jsou vedeny jako „fond stojící mimo státní pokladnu“, ze kterého se čerpají prostředky pouze ke zvláštním účelům a se souhlasem určeného správce. Fond může být revolvingového typu, který se znovu naplňuje do předem daného objemu či celé částky prostředků, nebo může jít o zákonem stanovený objem prostředků.

inputs

vstupy

Zdroje používané k výrobě výstupů. Objevují se obvykle v podobě výdajů nebo zdrojů jako takových (např. počet zaměstnanců). Vstup může být výstupem dřívějších činností.

institution

instituce

Někdy se používá jako synonymum k výrazu „organizace“ nebo „subjekt“, například ministerstvo. Termínu se však užívá i v jiném smyslu, a to k popisu formálních a neformálních pravidel chování a vynutitelnosti dodržování takových pravidel.

institutional sector

institucionální sektor

Jde o soubor institucionálních jednotek s obdobnými charakteristikami chování (např. veřejný či vládní sektor).

institutional unit

institucionální jednotka

Podle SNA a GFS 2000 se za institucionální jednotku považuje ta, která hospodaří s vlastními aktivitami a pasivy a svým jménem provádí ekonomické a finanční činnosti. Rozeznávají se tři typy vládních jednotek:

- administrativní jednotky ústřední a místních vlád, včetně mimorozpočtových fondů,
- fondy sociálního zabezpečení,
- netržní a neziskové organizace, které jsou kontrolovány a převážně financovány vládou.

internal audit

vnitřní audit

Odpovídá auditu prováděnému odborem nebo útvarem ministerstva nebo jiné vládní organizace pověřené vedením tým, aby provedla kontrolu a hodnocení postupů používaných v rámci dané organizace s cílem omezit prostor pro chyby, podvody a zbytečné výdaje. Útvar vnitřního auditu musí pracovat nezávisle na ostatních odborech a výsledky své činnosti předkládat přímo vedení.

internal (management) control

vnitřní kontrola

Definice říká, že jde o „organizaci, metody a postupy, které se používají k zajištění toho, aby vládní programy dosáhly zamýšlených výsledků; aby zdroje určené na tyto programy odpovídaly navrženým cílům a záměrům dané instituce; aby se při realizaci programu předešlo plýtvání, podvodům a korupci; aby bylo možné získávat a pracovat se včasnými a spolehlivými informacemi (INTOSAI). V praxi se do vnitřní kontroly zahrnuje široká škála činností, včetně například kontroly účetnictví, postupů, zásobování, oddělení úkolů či finančního výkaznictví. Systém vnitřní kontroly vyžaduje účinnou komunikaci v rámci celé organizace a rovněž vytvoření vhodných kontrolních postupů. Management – nikoliv externí auditoři – je odpovědný za zřízení systému vnitřní kontroly a za sledování jeho čin-

ností. Externí auditoři by se měli vyjádřit k úrovni vnitřní kontroly, k jejím nedostatkům či k její účinnosti, neboť při dobrém fungování vnitřní kontroly již není z jejich strany třeba detailní zkoumání jednotlivých operací či dokumentů. *Viz také „accounting controls“, „administrative controls“ a „financial controls“.*

internal rate of return (IRR)

vnitřní výnosová míra

Taková diskontní míra, při jejímž použití bude čistá současná hodnota investice rovna nule. *Viz také „discounting and net present value“.*

inventory

zásoby

Zboží, další majetek či služby, které:

- se udržují pro zajištění běžného provozu,
- jsou vázány v procesu výroby pro následný prodej,
- případně budou spotřebovány při výrobě zboží, dalšího majetku nebo služeb, včetně dále využitelných zásob a provozního materiálu, avšak bez odpisovaných aktiv.

least-cost analysis

analýza nejnižších nákladů

Metoda, která srovnává projekty nebo programy, které mají shodné výstupy nebo výsledky. Analýza nejnižších nákladů se používá k porovnání různých možností, které vedou k dosažení předem stanovených, avšak dosud nekvantifikovaných výstupů či výsledků. *Viz také „cost-effectiveness analysis“.*

legitimacy

oprávněnost

Oprávněnost zde znamená, že při přijímání rozhodnutí o změně výdajové politiky v době jejího provádění musí být brán ohled na původní rozhodnutí a jeho původní dopady musejí být zahrnuty do nové politiky, ať již k tomu dojde při sestavování rozpočtu, nebo v jiném časovém okamžiku.

lending minus repayments

půjčky minus splátky

Viz „transactions in financial assets for policy purposes“.

liability

závazek, pasivum

Ztráta potenciální kapacity nebo budoucího ekonomického výnosu, kterých se musí daný subjekt vzdát ve prospěch ostatních v důsledku rozhodnutí či operací provedených v minulosti. Závazek se objevuje v rozvaze pouze tehdy, když je pravděpodobné, že se budoucí ztráta výrobního potenciálu nebo budoucích ekonomických přínosů uskuteční a že rozsah závazku lze spolehlivě určit.

line-item classification

klasifikace položek rozpočtu

Viz „*object classification*“.

local government (or local authorities)

místní vláda

Místní vládou se rozumí soubor veřejných institucí, které spravují přesně stanovené území. V případě federativního uspořádání jde o třetí stupeň, v unitárních státech se jedná o druhý nebo třetí stupeň (regiony, okresy, obce atd.). Aby mohla působit samostatně, musí mít místní vláda schopnost vykonávat svoji pravomoc nezávisle na dalších stupních vlády. Viz také „*central government*“, „*general government*“, „*state government*“, „*subnational government*“.

macroeconomic framework

makroekonomický rámec

Rámec, který obvykle zahrnuje prognózy platební bilance, reálného sektoru (nebo výrobního sektoru), fiskálních účtů a měnového sektoru. Jde o nástroj určený ke kontrole vzájemného souladu předpokladů či predikcí, které se týkají ekonomického růstu, přebytku nebo schodku veřejných financí, platební bilance, měnového kurzu, inflace, růstu zadlužení a jeho rozdělení mezi veřejný a soukromý sektor, zahraničního zadlužení atd.

market testing

testování trhem

Proces, kterým ministerstvo/agentura zjišťuje, zda by produkci služeb dosud zajišťovanou vládním sektorem mohly převzít soukromé subjekty. Metoda *market testing* byla populární ve Velké Británii v průběhu 80. a 90. let, kdy se používala k hodnocení služeb, které měly být privatizovány nebo které měl vládní sektor přestat zajišťovat.

medium-term budget framework (MTBF)

střednědobý rozpočtový rámec

Přehled odhadovaných vládních příjmů a výdajů v střednědobém období (obvykle 3–5 let). V závislosti na potřebách jednotlivé země se sestavuje v různě detailním členění. V některých zemích se používá i víceletého rozpočtování. V těchto zemích jsou pak víceleté výdajové položky probíhajících výdajových programů základem pro rozpočtové vyjednávání v následujících letech. V jiných zemích se rámec využívá pouze jako doplňkový zdroj informací. Údaje obsažené ve víceletém rámci bývají obvykle každým rokem aktualizovány s tím, že se vždy na konec období přidá další rok.

medium-term expenditure framework (MTEF)

střednědobý výdajový rámec

Součást střednědobého rozpočtového rámce, která se zaměřuje na výdajovou stranu. Viz také „*medium-term budget framework*“.

medium-term fiscal (or financial) framework (MTFF)

střednědobý fiskální (nebo finanční) rámec

Odhad celkových příjmů, výdajů a způsobu financování na střednědobé období. Viz také „*medium-term budget framework*“.

mission

poslání

Obecná zpráva o cílech a záměrech programu či organizace.

modified accrual accounting

modifikované akruální účetnictví

Viz „*accrual accounting*“.

modified cash accounting

modifikované účetnictví na bázi peněžních (pokladních) toků

Viz „*cash-based accounting*“.

monetary financial assets and liabilities

peněžní finanční aktiva a pasiva

Aktiva a pasiva, která mají být přijata nebo uhrazena v pevných či přesně určených peněžních částkách.

multi-year budget, multi-year estimates

víceletý rozpočet, víceleté odhady

Viz „*medium term budget framework*“.

net fixed capital formation

čistá tvorba kapitálu

Viz „*gross fixed capital formation*“.

net lending/borrowing

čisté půjčky/výpůjčky

GFS 2000 a ESA95 je definují jako čisté zvýšení finančních aktiv minus čisté zvýšení vzniklých závazků. Lze je rovněž vypočítat jako čisté saldo běžné bilance plus čisté pořízení kapitálových aktiv. Viz také „*lending minus repayments*“.

net operating balance

čisté saldo běžné bilance

Jde o jedno z nejdůležitějších sald vládních operací připravované na základě metodiky GFS 2000. Vypočítá se jako příjmy minus výdaje nebo jako změna čistého jmění vyplývající z provedených transakcí.

net present value (NPV)

čistá současná hodnota

Čistá hodnota, která se stanoví jako náklady a výnosy diskontované ke stejnému časovému okamžiku. Metoda se používá obvykle při hodnocení nákladů a přínosů vybudování a využívání určitých investic; touto metodou se náklady a přínosy za celou dobu životnosti investice diskontováním srovnají k době počátku výstavby. Viz také „*discounting*“.

net worth

čisté jmění

Čisté jmění je rozdíl mezi hodnotou všech aktiv a všech pasiv k určitému datu. Jde o saldovou položku v rozvaze.

non-financial assets

nefinanční aktiva

Aktiva, která zahrnují:

- aktiva, která nabývají formy výstupu z výrobního procesu. Zahrnují hmotná aktiva a zásoby. Ve vládním sektoru se člení na budovy a stavby, stroje a zařízení, aktiva určená ke kultivaci a nehmotná fixní aktiva;
- aktiva, která nevznikla jako výstup výrobního procesu a objevují se buď v přirozené podobě (vodní zdroje), nebo jsou vytvořena právně či účetně (vlastnická práva).

non-financial public sector

nefinanční veřejný sektor

Celkový vládní sektor plus nefinanční veřejné podniky. Nefinanční veřejný sektor nezahrnuje veřejné finanční podniky z toho důvodu, že by tak po konsolidaci došlo ke zkreslení statistiky o potřebách financování vlády a nefinančních podniků zahrnutím transakcí s centrální bankou nebo jinou státem vlastněnou bankou.

object classification

klasifikace podle cílů, tj. seskupení položek do programů podle cílů

Seskupení výdajů, které sdružuje ty položky pořízení konkrétního zboží nebo služeb, případně peněžních transferů, které přísluší k danému programu nebo činnosti. Tento přístup se často nazývá také *line-item classification*.

obligation

budoucí závazek

Obecně jde vlastně o povinnost či budoucí závazek, skutečný nebo potenciální; někdy se používá v užším významu jako závazek (*commitment*).

obligation – based budget

rozpočtování na bázi závazků

Rozpočet, který zahrnuje schválené položky vyjadřující nové závazky z titulu schválených výdajových programů či plánů. Existence takových položek opravňuje přijímat závazky vůči třetím oso-

bám a v návaznosti na ně provádět platby bez ohledu na časové omezení dané rozpočtovým rokem. Takovéto rozpočtové položky mají svůj vlastní časový cyklus a nejsou omezeny jedním rokem. Způsob se již nepoužívá pro všechny výdaje, avšak může být vhodný pro zvláštní programy (například v USA).

off-budget transaction (activity)

operace (činnost) realizovaná mimo rozpočet

Výraz „*off-budget*“ ve smyslu „mimo rozpočtovou soustavu“ se používá v jiném významu než „*extra-budgetary*“ ve smyslu „mimo rozpočet“, ale stále uvnitř rozpočtové soustavy. Prvně jmenované operace provádí výdajová agentura nebo ministerstvo, jejichž operace by se měly objevit v rozpočtu (například prostředky různých zvláštních fondů, jejichž prostřednictvím se upravují příjmy, které by jinak musely být odvedeny do státní pokladny nebo ministerstvu financí a takto se mohou využít například k odměňování zaměstnanců). Mímorozpočtový fond (obvykle zřízený zákonem nebo nařízením) provádí operace, které již z definice nejsou zahrnovány do rozpočtu, ale jsou součástí rozpočtové soustavy. Viz také „*extra-budgetary funds/accounts*“.

operating activities

provozní činnosti

Činnosti spojené se zajišťováním zboží a služeb.

operating statement

provozní výkaz

Finanční výkaz, který zachycuje v daném časovém – zpravidla ročním – období plné náklady zdrojů spotřebovaných daným ministerstvem nebo institucí při zajišťování jejich funkcí; zahrnuje rovněž obnovovací náklady (uživatelské poplatky) a veškeré další běžné příjmy z nezávislých zdrojů a příjmy od vlády. Jde tedy o výkaz příjmů a úhrad.

organic budget law

zákon o rozpočtových pravidlech

Zákon, který určuje způsoby a časový harmonogram sestavování, schvalování a plnění rozpočtu, jeho účtování a předkládání závěrečného účtu ke schválení. V některých zemích mají rozpočtová pravidla přednost před ostatními finančními zákony, např. před zákonem o účetnictví, o státní pokladně, o řízení dluhu, o vnitřní kontrole, o územních rozpočtech atd. Zákon určuje práva a povinnosti při přípravě, řízení a plnění ročního rozpočtu. Někdy se anglicky označuje jako *budget system law*.

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

OECD sdružuje 30 zemí, které respektují pravidla tržní ekonomiky, demokracii a lidská práva. Původně organizaci tvořilo 20 západoevropských států a států severní Ameriky (Rakousko, Belgie, Kanada, Dánsko, Francie, SRN, Řecko, Island, Irsko, Itálie, Lucembursko, Nizozemí, Norsko, Portugalsko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Turecko, Velká Británie a USA). Později se připojilo Japonsko, Finsko, Austrálie a Nový Zéland. Následně Mexiko, Česká republika, Maďarsko, Polsko a Korea. V září 2000 vstoupilo do OECD Slovensko, čímž se stalo 30. zemí.

outcomes

výsledky

Ekonomické a společenské změny, ke kterým došlo v důsledku zvolené výdajové politiky, programu nebo činnosti. Výsledky se liší od výstupů, které měří okamžitý přínos programu nebo činnosti. Například výsledkem dechových zkoušek prováděných policií v rámci kampaně proti alkoholu za volantem může být pokles počtu opilých řidičů, zatímco za výstup lze považovat počet řidičů, u nichž byla zaznamenán vyšší obsah alkoholu v krvi. Programy mají obvykle dva druhy výsledků: (1) Konečné výstupy, které odrážejí zamýšlený či skutečný cíl, jehož se má díky programu nebo činnosti docílit. (2) Mezivýsledky, které by měly vést k výsledkům konečným, avšak samy o sobě jimi ještě nejsou. Viz také „*outputs*“, „*performance indicators*“ a „*performance measurement*“.

outlay

výdaj

Jiný výraz pro vládní výdaje. Viz „*government expenditures*“.

outputs

výstupy

Výrobky nebo služby, jichž bylo dosaženo díky programu nebo činnosti. Výstupy jsou důležité například pro stanovení cílů, kterých mají pracovníci dosáhnout, a pro měření výkonnosti. V jakém rozsahu došlo k pokroku z hlediska dosahování konečného cíle programu, však samy o sobě určit nemohou. V závislosti na své povaze výstupy mohou, ale nemusejí být lehce měřitelné; například počet hospitalizovaných pacientů se měří lépe než kvalita doporučení ke zdravotním problematikám poskytnutých ministru zdravotnictví.

output budgeting

rozpočtování na základě výstupů

Rozpočtový systém, který spojuje přidělení konkrétního objemu rozpočtových prostředků s konkrétními výstupy. V nejbližší podobě tohoto typu rozpočtování se výdaje zachycují na aktuální bázi, nikoli jako obvykle na bázi peněžních toků, a manažeři programů musí určit výstupy prostřednictvím „smluv“ sjednaných s ministerstvy. Až dodnes byl takový způsob zaveden pouze v jedné členské zemi OECD (Nový Zéland), zatímco některé země, jako Velká Británie, se rozhodly pro rozpočtování na aktuálním základě, které by mělo mít mnoho shodných prvků s rozpočtováním orientovaným na výstupy.

outturn

skutečné příjmy nebo výdaje

payment order

příkaz k úhradě

Příkaz k úhradě vydaný po obdržení účtu nebo faktury a po jejím ověření, který vydávají úředníci rezortních ministerstev, dalších výdajových institucí nebo ministerstva financí.

pension funds (funded type)

penzijní fondy (fondované)

Instituce zřízené za účelem poskytování důchodových dávek určité zaměstnanecké skupině. Hospo-

daří s vlastními aktivy a pasivy a provádějí finanční operace na vlastní účet a za tržních podmínek. Takové penzijní fondy se zahrnují do finančního sektoru.

performance audit

výkonový audit

Viz „*audit*“.

performance budgeting

výkonové rozpočtování

Výkonové rozpočtování spočívá v seřídění vládních operací podle funkcí a programů a ve vazbě na určené vládní záměry a cíle výdajových politik; zavedení výkonových ukazatelů pro každý program nebo činnost a měření nákladů takových činností a dodaných výstupů. V praxi se často zaměňují výrazy „programové rozpočtování“ a „výkonové rozpočtování“, avšak první z nich znamená také jednu z forem výkonového rozpočtování, která více zdůrazňuje potřebu účinné alokace zdrojů a třídění programů podle cílů vládních výdajových politik. Jen stěží lze nalézt úplný systém výkonového rozpočtování, zejména proto, že vyžaduje velmi vysokou úroveň zpracování informací a fungující systém řízení. Viz také „*planning programming budgeting system (PPBS)*“.

performance indicators

výkonové ukazatele

Výkonnost může být sledována a určována pomocí různých technik měření a ukazatelů. Měření odpovídají konkrétním údajům o vstupech, výsledcích nebo výkonech (např. počet policejních jednotek, které jsou v daný okamžik k dispozici). Ukazatele se používají jako odhady v případech, kdy získání konkrétních údajů je těžké nebo příliš nákladné (např. cena na ulici prodávaných zakázaných drog coby ukazatel výsledku protidrogového programu). V praxi se však oba výrazy často zaměňují. Výkonové ukazatele se mohou používat k hodnocení vstupů, procesů, výstupů a výsledků. Viz také „*performance measurement*“.

performance measurement

měření výkonnosti

Hodnocení efektivnosti a účelnosti programu nebo činností určité organizace pomocí měření odpovídajících vstupů, procesů, výstupů a výsledků. Používá se „*performance measures*“ nebo „*performance indicators*“.

planning programming budgeting system (PPBS)

systém plánování, programování, rozpočtování

Způsob soustavného programového rozpočtování vznikl v USA v roce 1965 a později se rozšířil do dalších zemí. PPBS se skládá ze tří základních etap: (1) v etapě plánování se využívá analýzy k určení cílů daného programu a k nalezení vhodných řešení; (2) ve fázi tvorby programů jsou prostředky vyhodnoceny a porovnány s řešeními navrženými v etapě plánování. Soubor činností se zpracuje do víceletých programů, které jsou ohodnoceny a porovnány. Ke srovnání různých programů a činností a jejich schopnosti dosáhnout požadovaného cíle se využívá analýza nákladů a přínosů a analýza nákladové efektivnosti (*cost-benefit and cost-effectiveness analyses*); (3) v etapě rozpočtování se vybrané programy přeformulují do

ročního rozpočtu. Po několikaletém úsilí, které nepřineslo očekávané výsledky, byl PPBS opuštěn, avšak s některými jeho prvky se lze setkat dodnes (výkonové rozpočtování). *Viz také „performance budgeting“.*

planning reserve

plánovací rezerva

Malá část z celkové hodnoty rozpočtových výdajů, která je ministerstvem financí (přeneseně) „dána mimo“ ještě předtím, než dojde k sestavení rozpočtu. Následně ji vláda rozděluje mezi jednotlivé programy podle aktuálních výdajových priorit jednotlivých rezortů, programů atd.

policy

politika

Soubor činností, které se mohou lišit podle povahy a podle příjemce a které směřují ke splnění hlavních cílů a záměrů. Na rozdíl od programu se výdajová politika nemusí vždy provádět s přesně stanoveným rozpočtem.

policy balance

saldo operací politik vlády

V metodice GFS se za „saldo operací politik vlády“ považují čisté půjčky/výpůjčky minus čisté pořízení finančních aktiv v rámci realizace politik vlády nebo příjmy minus výdaje minus čisté pořízení dlouhodobého majetku minus čistý přírůstek finančních aktiv získaných na netržním základu. Záporná hodnota salda operací politik vlády vyjadřuje potřebu financování z hlediska řízení likvidity. Toto saldo celkového schodku/přebytku koresponduje s definicí metodiky GFS z roku 1986, avšak na akruálním základě. *Viz také „deficit/surplus (on cash basis)“.*

predictability

predikovatelnost

Predikovatelnost v řízení rozpočtu znamená, že vedoucí pracovníci by měli již předem znát objem zdrojů určených na jejich programy. Nedostatečná možnost předvídat (predikovat) představuje problém pro úředníky, kteří mají plánovat objem zajišťovaných služeb. V každém případě však prognózování vyžaduje určitou úroveň makroekonomické stability. Předvídatelnost celkových vládních výdajů a celkového fiskálního salda dává soukromému sektoru jistotu, že může vycházet z jistých ekonomických a finančních předpovědí, jimž přizpůsobí svoji vlastní produkci, marketing a investiční rozhodování.

programme

program

Skupina činností směřujících k zajištění předem stanovených vládních cílů (zvýšení produkce zemědělských plodin). Program by měl být cílen na konkrétní skupinu obyvatel; měl by mít stanovený rozpočet, lidské a ostatní potřebné zdroje a jasně určené cíle a výstupy.

programme budgeting

programové rozpočtování

Viz „performance budgeting“.

programme classification

programová klasifikace

Třídění státního rozpočtu a výdajů podle programů, do nichž spadají jednotlivé vládní aktivity. Programová klasifikace je primárním rozpočtovým hlediskem pro formulaci i pro plnění rozpočtu v zemích, které využívají programové rozpočtování. Obvykle se však používá společně s dalšími klasifikacemi (organizační, druhová) a v některých systémech napomáhá i k rozborům a sestavování výkazů podle vnitřně stanoveného funkčního členění.

project

projekt

Nedělitelná činnost, která se uskutečňuje v rámci stanoveného času, s určeným rozpočtem a jasně určenými cíly a výstupy.

provincial government

vláda provincie

Viz „*state government*“.

public corporation

veřejný podnik

Společnost nebo podnik kontrolovaný vládou. Vláda má rozhodující vliv v podniku, jestliže má možnost určit jeho strategii, například jmenováním ředitelů. Kontroly nad podnikem vláda obvykle dosahuje, jestliže vlastní více než polovinu hlasovacích práv. V některých případech lze kontrolu provádět prostřednictvím zvláštního zákona, vlastnictvím blokační minority nebo nepřímo využitím kontroly nad jiným veřejným podnikem.

public expenditure management (PEM)

řízení veřejných výdajů

Za veřejný výdaj se obvykle považuje výdaj provedený sektorem vlády, centrální vládou prostřednictvím rozpočtu nebo jiných rozpočtových nástrojů a místními vládami. Tato publikace nezahrnuje mezi veřejné výdaje náklady na činnosti státních podniků, které v podstatě patří do komerční sféry, a dále sem nezahrnuje ani finanční instituce vlastněné státem. Řízení veřejných výdajů zahrnuje přípravu, řízení a plnění rozpočtu. Plnění rozpočtu pak zahrnuje i předběžnou kontrolu a následnou kontrolu, vnitřní i vnější audit, hodnocení a výkazy a zprávy sestavované v těchto různých etapách.

public investment programme (PIP)

program veřejných investic

Pohyblivý investiční program, který se obvykle uskutečňuje v období 3–5 let. Tyto programy se připravují ve většině zemí s tranzitivní či rozvíjející se ekonomikou, které pro jejich financování získávají půjčku nebo granty od nadnárodních organizací, jako je Světová banka či Banka pro obnovu a rozvoj, případně dary v rámci dvoustranných vztahů. Veřejné investiční programy by měly být považovány za součást střednědobého rozpočtového rámce přijímající země nebo by alespoň měly odpovídat střednědobým fiskálním výhledům. Programy financované mezinárodními finančními institucemi často pokrývají i významnou část běžných výdajů. Viz též „*medium-term budgetary framework*“.

public quasi-corporation

veřejné kvazipodniky

Podniky nezapsané v obchodním rejstříku, které vlastní vláda a které nabízejí své produkty na trhu a současně fungují podobně jako veřejné či státní podniky.

public sector

veřejný sektor

Vládní sektor jako celek plus veškeré veřejné podniky nebo podniky, na jejichž základním jmění se výrazně podílí některý stupeň vlády.

quasi-fiscal operations

kvazifiskální operace

Činnosti centrální banky (případně jiného, státem vlastněného finančního nebo nefinančního podniku), které svou podstatou odpovídají fiskálním operacím prováděným vládou. I když se realizují na pokyn vlády, bývají obvykle financovány centrální bankou a neobjevují se ve státním rozpočtu. Jako příklad může sloužit poskytování zvýhodněných úvěrů nebo prostředky centrální banky vynakládané na pomoc problémovým komerčním bankám.

reconciliation

odsouhlasení platby

Obvykle jde o proces odsouhlasení příkazů k úhradě, které vydaly vládní agentury, se skutečnými platbami z bankovních účtů podle bankovních výpisů. Takovéto odsouhlasení se může provádět i při jiných fázích rozhodování o výdajích, např. v okamžiku přijetí závazku nebo vystavení příkazu k úhradě.

reliability

spolehlivost

Vlastnost vztahovaná ke kvalitě finančních informací, kdy předávaná informace o transakci nebo případu musí být pravdivá a bez zavádějících chyb nebo nepřipustných opomenutí; transakce nebo případ, která/ý se buď dá zaznamenat nebo u níž/něhož lze smysluplně očekávat, že bude zaznamenán/a.

reporting entity

vykazující jednotka

Vládní organizace nebo jednotka, která na základě zákona nebo nařízení zpracovává finanční zprávy o plnění rozpočtu pravidelně v průběhu a/nebo na konci rozpočtového období (závěrečný účet). Zprávy se předkládají ministru financí, parlamentu nebo nejvyššímu kontrolnímu úřadu.

reporting model

způsob vykazování

Uspořádání a způsob předkládání finančních výsledků – zahrnuje především výčet tabulek a komentářů o tom, jak jsou jednotlivé části vzájemně propojeny a jak se v různých výkazech označují klíčové ukazatele.

revaluation

přecenění

Ohodnocení objemu aktiv tržními cenami platnými k určitému datu.

revenue estimate

odhad příjmů

Odhad příjmů pro příští rok nebo více následujících období. Sestavení takových odhadů je základní podmínkou přípravy rozpočtu. Odhady musejí být obvykle během rozpočtového období několikrát aktualizovány.

risk analysis/assessment

analýzy (ocenění) rizika

Soustavné sledování a následné zpracování možného vývoje odlišného oproti výchozím podmínkách a/nebo vývoje očekávaných událostí do rozpočtu tak, aby mohl na odlišné podmínky či události reagovat. Mezi takové příklady patří riziko války, bankovních krachů, povodně a jiné přírodní katastrofy, epidemie nakažlivé nemoci atd. *Viz také „contingent liability“.*

service quality

kvalita služeb

V širším smyslu slova odpovídá „kvalita služeb“ hledisku účelnosti. Bývá nicméně používána v užším smyslu jako výraz odpovídající uspokojení bezprostředních potřeb uživatele, jako je včasnost, dostupnost, přesnost nebo plynulost poskytování služeb. Takové vlastnosti tedy souvisejí s kvalitou služeb spíše než jen s objemem. Většina států EU se snaží o změnu v přístupu k poskytování služeb v rámci veřejného sektoru a o reformu ve prospěch vnímání přání jejich spotřebitelů (např. „Citizen’s Charter“ ve Velké Británii).

social security funds

fondy sociálního zabezpečení

Fondy, z nichž se zajišťuje výplata sociálních dávek společností prostřednictvím systému sociálního pojištění, který obvykle zahrnuje povinné platby příspěvků zúčastněných. Ve většině zemí jsou tyto fondy spravovány odděleně od ostatních vládních činností, hospodaří podle vlastního rozpočtu a odpovídají za svá aktiva a závazky. Ty systémy sociálního zabezpečení, v nichž k oddělení aktiv a závazků od státních nedochází, se fondy sociálního zabezpečení nenazývají. Podle GFS se za nejvhodnější považuje zařadit fondy sociálního zabezpečení mezi instituce dané úrovně vlády, pod jejichž jurisdikci spadají. Jiný způsob spočívá v zahrnutí všech fondů v odděleném subsektoru. Vládní nebo zaměstnanecké penzijní plány mezi fondy sociálního zabezpečení nepatří. Jde o finanční instituce, které nejsou součástí veřejného sektoru.

special accounts

zvláštní účty

Účty, které obsahují operace „mimořádného“ charakteru, jež se vymykají běžnému postupu při schvalování a zaznamenávání výdajů. Příkladem mohou být „dočasné účty“ (určené pro zálohy), operace, jejichž oprávněnost je zpochybnitelná, operace mimorozpočtových fondů nebo operace zachycované „pod čarou“.

special funds

zvláštní fondy

Obvykle jde o mimorozpočtové fondy, ale někdy jde i o fondy financované prostřednictvím přířazených příjmů nebo uživatelských poplatků, které však zůstávají součástí rozpočtu vlády.

special purpose financial reports

mimořádné finanční zprávy

Finanční výkazy a zprávy „jiné než běžně“ předkládané vedením.

spending unit

výdajová instituce

Jakákoliv vládní jednotka, která je odpovědná za plnění svého rozpočtu, resp. provádění rozpočtových operací. V mnoha zemích jsou výdajové instituce hierarchicky uspořádány (první úroveň, druhá úroveň etc.) tak, že první vrstvu představuje instituce řízená ministrem nebo osobou na roveň mu postavenou. Kromě ministerstev může tento systém zahrnovat podřízené jednotky nebo nezávislé organizace, mimorozpočtové fondy nebo administrativní jednotky uvnitř instituce, které (jen výjimečně) jednají ve věci rozpočtu přímo s ministerstvem financí.

standing appropriations

stálé výdajové ukazatele schváleného rozpočtu

Jedná se o přidělení rozpočtových prostředků na samostatný účel prostřednictvím zvláštního zákona (např. na úhradu sociálních dávek). Může, ale nemusí jít o pevně stanovený objem prostředků nebo o určité časové období. V každém případě však nevyžadují každoroční schvalování parlamentem a prostředky na ně určené na konci rozpočtového období nepropadají. Nazývají se také trvalé výdaje (*permanent appropriations*).

state government

zemská vláda

Vláda, která nezávisle vykonává přidělené pravomoci v rámci daného území. Jde o střední stupeň vlády, který existuje ve všech federativních zemích (provincie, Länder). Regionální vládní instituce mají podobný charakter, pokud jde o územní určení, ale existují obvykle v zemích, které nejsou federacemi. *Viz také „central government“, „general government“, „local government“ a „subnational government“.*

statement of assets and liabilities

rozvaha aktiv a pasiv

Finanční výkaz, který podává informace o aktivech a pasivech dané instituce na konci každého rozpočtového období. *Viz také „balance sheet“.*

strategic plan

strategický plán

Plán, který určuje poslání organizace, důvody a cíle její činnosti, postupy, očekávané výsledky atd.

pro určité časové období, obvykle pět až deset let. Plány jsou výsledkem souboru činností, který se nazývá strategické plánování. Kabinet nebo rada ministrů by měly prostřednictvím strategického plánování určit cíle a priority vlády, ale obvykle nepřipravují „strategický plán“ jako takový. Dokumenty s tímto názvem připravují ministerstva a agentury. Někdy se jim říká „obchodní plány“ a používají se při vyjednávání o limitu rozpočtových výdajů.

subnational government

nižší úrovně vlády

Všechny úrovně vlády mimo ústřední. Viz také „*central government*“, „*general government*“, „*local government*“ a „*subnational government*“.

subsidiarity

subsidiarita

Princip subsidiarity vyžaduje, aby se rozhodnutí přijímala na co nejnižším stupni vlády. Znamená to, že centrální vláda by neměla zajišťovat určitou činnost, jestliže by ji mohla účinněji poskytovat místní nebo regionální vláda. Termín se obvykle používá v Evropské unii pro určení oblastí, na které se nevztahuje *acquis communautaire* a na něž platí zákony dané země (například časový harmonogram při přípravě ročního rozpočtu a způsob jeho předkládání parlamentu).

subsidy

dotace

Podle GFS a SNA odpovídá užší definici „dotace“ běžný a nenárokový transfer, který poskytuje vláda vybraným podnikům a jehož velikost se určuje na základě úrovně produkce nebo činnosti či na základě množství a hodnoty vyprodukovaného zboží a služeb. V širším smyslu slova pak se za dotaci považuje jakákoliv platba či poskytnutá daňová výhoda (*tax credit*) přiznaná jednotlivcům v závislosti na jejich osobní situaci, která se poskytuje za podmínek stanovených v zákoně nebo nařízení (např. pro nezaměstnané nebo postižené).

supplementary appropriation

dodatečně schvalovaný výdaj/přídel

V průběhu rozpočtového období dodatečně parlamentem schválený výdaj/přídel, který zajišťuje navýšení výdajů oproti původně přijaté výši.

supreme audit institution (SAI)

nejvyšší kontrolní úřad

Veřejná organizace, obvykle nezávislá na vládě a podléhající zákonodárcům, která odpovídá za kontrolu vládních finančních operací. NKÚ provádí různé druhy činností: finanční audit, ale také audit dodržování zákonnosti či audit výkonů. Viz také „*audit*“.

surplus

přebytek

Viz „*deficit*“.

suspense account

předběžný účet

Druh zvláštního dočasného účtu, který slouží k záznamu sald nebo k vyrovnání chybných částek, které dosud nebyly „zaslány“ na příslušnou položku. Mezi takové operace často patří platby záloh do doby, než je známa konečná částka.

tangible/intangible assets

hmotná/nehmotná aktiva (investiční majetek)

Aktiva mohou být řazena do několika kategorií. Hmotný investiční majetek tvoří obytné domy a další budovy a stavby, stroje a zařízení nebo obdělávaná půda. Nehmotný investiční majetek zahrnuje právo na těžbu nerostů, software nebo umělecká díla a sbírky. Hmotná nereprodukovatelná aktiva jsou součástí přírody a vztahuje se na ně vlastnické právo (např. půda, na které stojí obytné budovy). Nehmotným nereprodukovatelným majetkem může být například poskytnutí patentu.

tax expenditure

daňový výdaj

Úleva nebo osvobození z „normální“ daňové povinnosti, které snižují objem vybraných daňových příjmů. Vzhledem k tomu, že zvoleného cíle může být dosaženo jiným způsobem, například dotací nebo jiným přímým výdajem, je daňová úleva ekvivalentní rozpočtovému výdaji. Přesné určení a odhad daňových výdajů vyžaduje nejprve stanovení „normálního“ daňového základu a také co nejvhodnější způsob zachycování těchto nákladů (např. ušlé příjmy nebo výdaje nutné k dosažení téhož cíle výdajové politiky). Některé země (např. Francie a USA) zahrnují informace o daňových výdajích do svých ročních rozpočtů.

transaction

transakce

SNA a GFS 2000 ji definují jako „vztah mezi dvěma institucionálními jednotkami uskutečněný na základě vzájemné dohody nebo činnost v rámci jednotky, se kterou je z analytických důvodů žádoucí zacházet jako s transakcí“. Transakce může být peněžní nebo naturální. *Viz také „transfer“.*

transactions in financial assets for policy purposes

operace s finančními aktivy z důvodů dosažení cílů stanovených politikami

Metodika GFS 1986 definuje „půjčky minus splátky“ jako vládní transakce s dluhem a vlastním jměním vyvolané zvolenými výdajovými politikami, nikoliv potřebami řízení vládní likvidity. V metodice GFS 2000 se „půjčky minus splátky“ nazývají „čisté pořízení finančních aktiv v rámci realizace politik“ (nebo pořízených za netržních podmínek). Takové operace se provádějí například z důvodu podpory podniků v nesnázích nebo k podpoře nových odvětví. Mohou mít různou podobu, například poskytnutí půjčky se zvýhodněnou úrokovou sazbou nebo pořízení či prodej majetkových účastí. Podle GFS souvisejí privatizační programy a převzetí závazků vyplývajících z vládou poskytnutých záruk s cíli dané politiky. Přiřadit další operace s finančními aktivy konkrétním cílům výdajových politik není vždy jednoduché. I když se v GFS 1996 tento koncept nazývá „půjčky minus splátky“, nesmí dojít k záměně s termínem „čisté půjčky/výpůjčky“, který zavádí národní účetnictví a GFS 2000. *Viz také „deficit/surplus“ a „policy balance“.*

transfer

transfer

Operace, při níž jednotlivec nebo instituce poskytne zboží, službu nebo aktivum jinému jednotlivci nebo instituci bez toho, že by později získal/a zpět jiné zboží, službu nebo aktivum jako protihodnotu. Transfery mohou být peněžní nebo naturální.

unfunded public pension liabilities

závazky nekaptalizovaných veřejných penzijních systémů

Tento termín odpovídá budoucím závazkům vlády vztahujícím se k průběžnému nebo částečně průběžnému systému financování důchodů. Takové závazky se v účetnictví obvykle objevují až v okamžiku splatnosti, i když záleží na konkrétním postupu přejatém jednotlivými zeměmi. Závazky tohoto druhu musejí být brány v úvahu při hodnocení dlouhodobé udržitelnosti fiskální politiky.

user charges

uživatelské poplatky

Přímé platby vázané na spotřebu veřejných statků zajišťovaných subjekty vládního sektoru a hrazené soukromým sektorem (ať již poplatek kryje náklady operace plně, nebo jen částečně), ale i oceňování zboží a služeb používané pro vnitřní účely (uživatelské poplatky mezi dvěma vládními agenturami). V řadě zemí jsou pravidla upravující rozsah a metodiku stanovení uživatelských poplatků vydávána ministerstvy financí.

valuables

cennosti, cenné papíry

Kapitálová aktiva, která nejsou primárně držena z důvodů zajištění výroby či spotřeby, ale pro svou vlastnost uchovávat si v čase hodnotu.

value for money audit

audit typu „protihodnotu za peníze“

Viz „*performance audit*“.

verification (certification)

ověření, osvědčení

Po obdržení účtu či faktury za odebrané zboží či služby příslušné/á výdajové/á ministerstvo/agentura musí potvrdit správnost účtu/faktury a dále to, že zboží či služby byly skutečně dodány. V tomto okamžiku se z účtu/faktury stává závazek vlády. Podle akruálního účetnictví tedy výdaj je uznán, i když ještě nedošlo k platbě.

virement

rozpočtové opatření

Proces, kterým se v průběhu rozpočtového roku mění velikost jednoho schváleného rozpočtového ukazatele ve prospěch či na úkor jiného. Aby se předešlo špatnému užití rozpočtových prostředků, nor-

mální postup spočívá v tom, že agentura připraví návrh rozpočtového opatření, které musí projít předepsanou schvalovací procedurou a získat schválení navrhovaného opatření.

vote

rozpočtový ukazatel

Viz „*appropriation*“.

warrant

uvolnění rozpočtových prostředků

Uvolnění celého objemu, ale častěji pouze adekvátní části prostředků odpovídajících schválenému výdajovému ukazateli na ročním, resp. čtvrtletním nebo měsíčním základě; to výdajovému ministerstvu/agentuře umožní, aby otevíralo/a závazky. Viz „*apportionment*“.

zero-base budgeting (ZBB)

rozpočtování od nulové základny

Systém programového rozpočtování používaný koncem 90. let v USA. Zjednodušeně řečeno, v systému ZBB se vychází z každoročního vyhodnocení všech programů a připravuje se rozpočet jakoby od samotného počátku. V praxi však ZBB nešel až takto daleko. Agentury byly požádány, aby seřadily podle svého hodnocení všechny spravované programy v rámci předem daného rozpočtového limitu. Hlavní rysy systému zahrnovaly: (1) zformulování cílů pro každou jednotlivou agenturu, (2) identifikování alternativních způsobů dosažení těchto cílů, (3) identifikování alternativní úrovně potřebného rozpočtového zajištění, vč. „minimální“ úrovně, obvykle pod jeho současnou úrovní, (4) přípravu „souboru opatření“ vč. rozpočtových a výkonových informací a (5) porovnání rozhodovacích balíčků. Proto byl systém ZBB mimořádně časově náročný a byl používán pouze krátce. Podobné pokusy učinily i další země (např. program „zásadní revize výdajových programů“ zahájený ve Velké Británii v r. 1993). Viz „*performance budgeting*“.

POZNÁMKA

1. Hlavními zdroji pro tento slovník jsou: Patrick Everard a Diana Wolter (1989), *Glossary: Selection of Terms and Expressions Used in the External Audit of the Public Sector*. Luxembourg: Court of Auditors of the European Communities IFAC (2000), *Governmental Financial Reporting, Accounting Issues and Practices*. Study 11. New York; IMF (2000) *A Manual on Government Financial Statistics*. Washington DC; SIGMA (1997) *Paper No. 19: Effects of European Union Accession: Part I. Budgeting and Financial Control*, OECD/GD(97) 163; Paris: OECD, EC, IMF, OECD, UN, and World Bank (1993), *System of National Accounts*, Brussels, Luxembourg, Paris, New York, Washington DC; World Bank (1998), *Public Expenditure Management Handbook*, Washington DC.